

УДК: 351

DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-17-2-97-109>

Кіфряк Олександр Миколайович,
аспірант Міжрегіональної Академії управління персоналом, заступник начальника, Управління Державної архітектурно-будівельної інспекції у Чернівецькій області, 58001, м. Чернівці, вул. П. Целана, 11, тел.: +38 (050) 675 22 41, e-mail: sankif@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9724-6557

Кифряк Александр Николаевич,
аспірант Межрегиональной Академии управления персоналом, заместитель начальника, Управления Государственной архитектурно-строительной инспекции в Черновицкой области, 58001, г. Черновцы, ул. П. Целана, 11, тел.: +38 (050) 675 22 41, e-mail: sankif@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9724-6557

Kifriak Olexsandr Nikolaevich,

graduate student of the Interregional Academy of Personnel Management, deputy head, Office of the State Architectural and Construction Inspectorate in Chernivtsi region, 58001, Chernivtsi, Str. P. Celana, 11, tel.: +38 (050) 675 22 41, e-mail: sankif@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9724-6557

ДО ПИТАННЯ ПРО КОНЦЕПЦІЮ ПРОЗОРОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Анотація. Розкрито наукові підходи до реалізації концепції прозорості у сфері державної політики, коли у глобалізаційному просторі відбуваються процеси посилення ролі та значення інформації як для суспільства загалом, так і в житті кожного громадянина. Зроблено етимологічний аналіз термінів “концепція” та “прозорість”. Окреслено понятійно-категорійні питання визначення “концепції прозорості”, основні механізми та інструменти впровадження зазначених ідеологічних орієнтирів у діяльність системи органів публічної влади загалом та в окремих сферах життєдіяльності суспільства. Досліджено наукові підходи до визначення понять “концепція” та “прозорість”, на основі чого надано власне визначення поняття “концепція прозорості”. Здійснено розгляд концептуальних особливостей принципу прозорості державної політики. Виділено основні складові елементи принципу прозорості, зокрема, визначено його зміст як взаємодію органів управління з його

об'єктами, забезпечення належного зворотного зв'язку у процесі здійснення повноважень з реалізації управлінських функцій. Окреслено роль громадськості у забезпеченні прозорості функціонування публічної влади. Зроблено висновок, що доступ до інформації є передумовою публічного контролю і головним елементом розвитку громадянського суспільства. Досліджено питання зростання уваги центрів громадських ініціатив до питання концепції прозорості державної політики. Наголошено на тому, що розв'язання проблем прозорості усєї системи державного управління є одним із ключових напрямів у процесі подальшого утвердження в Україні демократичних принципів в умовах конституційного реформування, укорінення цивілізованих норм функціонування держави на благо та захист прав людини та громадянина.

Ключові слова: концепція прозорості; орган публічної влади; державне правління; функціонування; принцип, громадянське суспільство; система державного управління; конституційне реформування.

К ВОПРОСУ О КОНЦЕПЦИИ ПРОЗРАЧНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОРГАНОВ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ

Аннотация. Раскрыты научные подходы к реализации концепции прозрачности в сфере государственной политики, когда в глобализационном пространстве происходят процессы усиления роли и значения информации как для общества в целом, так и в жизни каждого гражданина. Сделано этимологический анализ терминов “концепция” и “прозрачность”. Обозначены понятийно-категориальные вопросы определения “концепции прозрачности”, основные механизмы и инструменты внедрения указанных идеологических ориентиров в деятельность системы органов публичной власти в целом и в отдельных сферах жизнедеятельности общества. Исследованы научные подходы к определению понятий “концепция” и “прозрачность”, на основе чего предоставлено собственное определение понятия “концепция прозрачности”. Осуществлено рассмотрение концептуальных особенностей принципа прозрачности государственной политики. Выделены основные составляющие элементы принципа прозрачности, в частности, определено его содержание как взаимодействие органов управления с его объектами, обеспечения обратной связи в процессе осуществления полномочий по реализации управленческих функций. Определена роль общественности в обеспечение прозрачности функционирования публичной власти. Сделан вывод, что доступ к информации является предпосылкой публичного контроля и главным элементом развития гражданского общества. Исследован вопрос роста внимания центров общественных инициатив к вопросу концепции прозрачности государственной политики. Отмечено, что решение проблем прозрачности всей системы государственного управления является одним из ключевых направлений в процессе дальнейшего утверждения в Украине демократических принципов в условиях конституционного реформирования, укоренения цивилизованных норм функционирования государства на благо и защиту прав человека и гражданина.

Ключевые слова: концепция прозрачности; орган публичной власти; государственное правление; функционирование; принцип, гражданское общество; система государственного управления; конституционное реформирование.

ON THE CONCEPT OF THE CONCEPT OF TRANSPARENCY OF FUNCTIONING BY THE PUBLIC AUTHORITY

Abstract. Scientific approaches to the implementation of the concept of transparency in the field of public policy are revealed, when processes of enhancing the role and importance of information both for society as a whole and in the life of every citizen occur in the globalization space. An etymological analysis of the terms “concept” and “transparency” is made. The conceptual definition of the “concept of transparency”, the basic mechanisms and tools for the implementation of these ideological reference points in the activities of the public administration system as a whole and in certain spheres of public life are defined. The scientific approaches to the definition of the concepts “concept” and “transparency” are investigated, on the basis of which an own definition of the concept “concept of transparency” is provided. The conceptual features of the principle of public policy transparency have been reviewed. The main constituent elements of the principle of transparency are highlighted, in particular, its content is defined as the interaction of management bodies with its objects, providing feedback in the process of exercising authority to exercise management functions. The role of the public in ensuring the transparency of public authority is defined. It is concluded that access to information is a prerequisite of public control and the main element of the development of civil society. The issue of increasing the attention of public initiative centers to the concept of public policy transparency has been investigated. It was noted that solving the problems of transparency of the entire public administration system is one of the key areas in the process of further approval in Ukraine of democratic principles in terms of constitutional reform, rooting of civilized norms of the state for the benefit and protection of human rights and citizen.

Keywords: transparency concept; public authority; government; functioning; principle, civil society; public administration system; constitutional reform.

Постановка проблеми. Станом на сьогодні наша держава переживає досить важкі часи, вперше у своїй новітній історії зіткнувшись зі збройною агресією з боку супротивника, який значно переважає Україну як у воєнно-політичному, так і в економічному та інформаційному відношенні.

У цих умовах найактуальнішим завданням для вітчизняної науки права стає пошук нових концептуальних рішень, які б дали поштовх у практичній діяльності урядовців щодо захисту суверенітету і територіальної цілісності України. Зближення національної правової системи з правовими системами країн сучасної

Європи на основі єдиних принципів та підходів і, як наслідок, утворення єдиної європейської правової сім'ї; проблеми та перспективи правового регулювання як публічної, так і приватної сфер суспільного життя з позиції національного законодавства, а також правового досвіду країн Європейського Союзу мають стати основними орієнтирами сучасних правознавців.

Проблема прозорості останнім часом все частіше згадується при характеристиці різних соціальних інституцій у контексті демократизації державного і суспільного життя в Україні. Багато в чому це пов'язано з вивченням міжнародних стандартів та адаптацією досвіду країн Європейського Союзу, в якому прозорість визнано одним із принципів, що впливає з ідеї утвердження правового співтовариства [1, с. 43].

Ступінь наукової розробки. Проблему прозорості функціонування публічних інституцій досліджували такі зарубіжні науковці, як М. Ді Ніз [2], Ж. Лоудж [3], П. Крейг [4], А. Сантіні [5]. Не меншу увагу питанням прозорості діяльності органів публічної влади у своїх працях приділяють такі українські та російські вчені, як С. Головатий [6], А. Чуклінов [7], І. Березовська [8], І. Ібрагімова [9], В. Мельниченко [10, 11], Н. Гудима [12], Дж. Балкин [13], І. Грицяк [14]. Водночас, питання реалізації концепції прозорості у системі державного управління України не знайшла належного відображення у працях вітчизняних науковців. Зокрема, в жодному науковому дослідженні ми не знаходимо семантичного аналізу поняття “концепція

прозорості” та його змістовного наповнення. Дослідження питань прозорості органів публічної влади мають тільки фрагментарний характер та не дають можливості у повній мірі розкрити значущість концепції прозорості як базисного принципу побудови системи державного правління України.

Мега статті — це спроба розкриття етимологічного аналізу самих термінів “концепція” та “прозорість”, а також розгляд концептуальних особливостей принципу прозорості державної політики.

Виклад основного матеріалу. Термін “концепція” походить від латинського слова *conceptio*, що у перекладі означає осягати, сприймати. Під концепцією здебільшого розуміють систему поглядів, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їх розуміння, тлумачення; основна ідея будь-якої теорії, головний задум; ідея чи план нового, оригінального розуміння; конструктивний принцип художньої, технічної та інших видів діяльності [15].

Витоки дослідження концепції як знання сягають доби європейського середньовіччя, зокрема це знайшло відображення у творчості П. Абеляра [16], який досліджував концепцію як концепт, що синтезує три способи душі: як акт пам'яті орієнтований в минуле, як акт уявлення — в майбутнє, як акт судження — у теперішнє.

Починаючи з другої половини ХХ ст., концепцію розуміють як виявлення соціокультурного контексту природничих і гуманітарних знань. Ці міркування не втратили гносеологічного змісту й станом на сьогодні.

Отже, під концепцією, на нашу думку, варто розуміти комплекс ключових положень або установок мислення, що дають змогу зберігати спрямованість дослідження. Це своєрідний компас у русі думки.

Малий оксфордський словник англійської мови пов'язує термін “прозорість” (англ. transparency) передусім з фізичним явищем, характерним для рідини, коштовного каміння, фотоплівки, а згодом з терміном clarity, що означає зрозумілість, легкість для сприйняття [17].

Кембриджський навчальний словник визначає “прозорість” як, зокрема, універсальну характеристику об'єкта бути прозорим, і як ясність та зрозумілість [18]. Вітчизняний “Великий тлумачний словник” під терміном “прозорість” розуміє властивість і стан чогось прозорого, а у системах опрацювання інформації — проміжні засоби взаємодії, застосування яких непомітне для користувача, властивість фізичного з'єднання протоколу чи програми передавати інформацію, закодовану будь-яким способом, без жодних змін у ній [19].

Безперечно, принцип прозорості стосується всіх суспільних інституцій, у зв'язку з чим доцільно розкрити етимологічний зміст терміна “прозорість” через призму його соціального значення, яке можна знайти в енциклопедичному виданні “Соціологія” [20].

У статті Д. Галкіна “Віртуальний дискурс про культуру постмодерну” прозорість визначається одним із основних понять сучасної теорії інформаційного суспільства, постмодерної соціальної теорії та соціології, яке характеризує вплив інформації та засо-

бів масової інформації на механізми соціальної організації. Цей феномен, на думку Д. Галкіна, покликаний дати можливість вичерпного представлення суспільних структур та індивідів у загальному інформаційному полі та передбачає, насамперед, доступність, швидкість та високу ступінь структурованості інформації, зручність її перетворення в різні, легкі для сприйняття формати, і наявність постійного зворотного зв'язку [13, с. 21].

Усвідомлення відкритості та прозорості саме як правил, на яких має базуватися діяльність органів державного управління, або як принципів, дотримання яких сприятиме побудові такої системи органів державного управління, яка забезпечить упровадження загальносуспільних цінностей реальної демократії, що на сьогодні є практично малодослідженими.

Переважає більшість вітчизняних науковців вбачають реалізацію принципів відкритості та прозорості в інформуванні громадськості про функціональний розподіл обов'язків та розмежування повноважень між органами державного управління.

І. Ібрагімова під принципом прозорості розуміє забезпечення діалогу з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень та постійний доступ до повної, зрозумілої інформації про діяльність органів державної влади та їхніх посадових осіб згідно з нормами чинного законодавства [9].

В. Мельниченко трактує принцип прозорості як спроможність держави забезпечити високий рівень обізнаності громадян та їхніх колективів щодо матеріальної і процесуальної

сторони державно-управлінської діяльності, поінформованість громадян та їхніх колективів про заплановані рішення органів влади і те, як вони будуть здійснені [10, с. 51].

Принцип прозорості як ціннісний орієнтир права Європейського Союзу набув широкого дослідження й науковцями з міжнародного права. Так, автори книги “Право Європейського Союзу” О. Вітвіцька і Г. Горнінг серед функціональних принципів права Європейського Союзу визначають так само й принцип захисту довіри та правової безпеки, у зміст якого включається також прозорість публічних інституцій держав [22, с. 52].

У підручнику “Вступ до права Європейського Союзу” [23] В. Кернза в якості принципу побудови і функціонування інституційної структури Європейського Союзу визначається принцип прозорості даних інституцій.

У навчальному посібнику за редакцією Р. А. Петрова [24] автори дотримуються західноєвропейського підходу до виділення лише загальних принципів права Європейського Союзу. До загальних принципів права автори відносять принципи поваги до фундаментальних прав людини, пропорційності, рівності або недискримінації, правової повності, прозорості та дотримання процесуальних прав, субсидіарності.

Отже, узагальнюючи наведене, можемо зробити висновок, що вітчизняні науковці дійшли спільних положень щодо змістовного наповнення принципу прозорості стосовно таких тверджень: 1) відкритість і прозорість діяльності органів державного управління розуміється як

можливість людини одержувати інформацію не тільки відносно себе, а також щодо соціальних, політичних, державних і регіональних питань відносно необмеженого доступу до всіх видів інформації, документів, діяльності та мотивів; 2) відкритість і прозорість органів влади не є тотожними поняттями. Відкритість ще не є прозорістю, але тільки приводить до неї. Прозорість діяльності органів влади є результатом процесу відкритості. Відкритість органів влади приводить до повної прозорості їх діяльності. Прозорість органів влади визначається як стан, який характеризується повною “просвічуваністю” всіх напрямів та результатів їх діяльності; 3) виходячи з конституційного устрою державної влади в Україні, принцип відкритості державної влади можна визначити як її обов’язок із забезпечення можливості вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами.

Як ми встигли помітити, жоден з вітчизняних науковців не досліджує концепцію прозорості публічних інституцій, а лише зосереджує свою увагу на доктринальному визначенні принципу прозорості та відкритості державної влади.

Проте не можна сказати, що українська наука є застарілою та не приділяє увагу дослідженню цих питань. Окремі аспекти концепції прозорості знаходять своє тлумачення у самих неочікуваних іпостасях вітчизняної науки про право.

Так, у 2008 р. була захищена Н. В. Гудимою дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління на тему “Принципи відкритості і про-

зорості в діяльності органів державного управління України” [12]. Дисертаційне дослідження присвячено проблемам еволюційного розвитку реалізації принципів відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління та їх впливу на стан управлінської діяльності в контексті процесів демократизації українського суспільства. Науковцем теоретично обґрунтовано обов’язковість принципів відкритості та прозорості як складових державного управління і, водночас, об’єктивних характеристик удосконалення його компонентів.

Особливо слід виділити ґрунтовну монографію “Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право”, підготовлену авторським колективом на чолі з професором О. В. Задорожнім [25]. Як у попередній своїй монографії “Гене́за міжнародної правосуб’єктності України” [1], так й у монографії 2016 р. О. В. Задорожній концепцію прозорості публічних інституцій визначає як основну передумову визнання правосуб’єктності України як рівноцінного члена Європейського Союзу. До того ж, як стверджує науковець, прозорість діяльності органів публічної влади був одним з ідеалів Революції гідності.

Щодо західної доктрини, то варто вказати, що хоча і є спеціальні монографічні дослідження принципів права Європейського Союзу [26], але вони присвячені принципам права Європейського Союзу загалом без виділення особливої уваги принципу прозорості управління або концепції прозорості.

Під час дослідження цієї теми нами було встановлено досить цікавий

факт. Концепція прозорості не знайшла свого закріплення серед такого конгломерату наукових праць вітчизняних правознавців, однак вона є чи не найактуальнішим напрямом діяльності центрів громадських ініціатив та інститутів наукових досліджень молодих вчених фінансистів та політологів.

Візьмемо до прикладу навчальний посібник В. В. Таран і В. А. Тарнай “Функціонування Єдиного веб-порталу використання публічних коштів” [27]. Навчально-методичний посібник надзвичайно проникнутий практичними аспектами реалізації ідеї громадськості щодо максимальної відкритості інформації про використання публічних коштів. Основною метою видання автори ставили забезпечення ефективного використання публічних коштів та підвищення рівня обізнаності населення.

Така прозорість процесу витрачання державних коштів мінімізує корупційні ризики та сприятиме налагодженню ділового клімату в країні.

Зокрема, учасники Міжнародного наукового конгресу “Інформаційне суспільство в Україні”, що відбувся 29.10.2013 р. в Києві, у своєму рішенні відзначили, що е-урядування (або e-Government) здатне змінити саму природу влади, зробити її більш прозорою та підконтрольною громадськості, а також створює умови для прискорення розвитку бізнесу, поліпшення інвестиційного клімату, зростання економіки, а головне — забезпечує реальну участь громадян у політичних процесах. Було зазначено, що впровадження електронного урядування потребує створення

якісно нових форм організації діяльності органів державної влади, забезпечення взаємодії з громадянами та суб'єктами господарювання шляхом надання широкого доступу до державних інформаційних ресурсів, надання адміністративних послуг [28].

Східноєвропейський демократичний центр за підтримки Фонду Баторія видав публікацію, що документує приклади звернення білоруських громадських організацій з метою розв'язання соціальних проблем. Завдяки книзі “Представництво громадських інтересів” ми зможемо дізнатися, яким чином соціальні питання, у тому числі питання забезпечення прозорості публічних інституцій, були вирішені за допомогою громадської ініціативи у Республіці Білорусь.

Ряд наукових досліджень у сфері запровадження концепції прозорості на всіх рівнях публічного управління станом на сьогодні виконуються за темами комплексного наукового проекту “Державне управління та місцеве самоврядування”, який впроваджується Інститутом державного управління та місцевого самоврядування Національної академії державного управління при Президентіві України. Наукова робота Інституту спрямовується на науковий супровід освітньо-професійних і професійних програм навчання, а також проведення суспільних реформ.

Як зазначає Ч. Тейлор, мінімальний обсяг громадянського суспільства дорівнює існуванню незалежних від держави громадських організацій, або як тепер прийнято говорити — “третього сектору”.

Зараз, коли країна трансформується та переходить на новий рівень свого розвитку, громадська діяльність стала більш видимою. Саме тому не обминула широкі громадські ініціативи й сфера реалізації концепції прозорості публічних інституцій.

Тепер майже кожний другий розуміє, хто такий громадський діяч, оскільки саме страшні події, які супроводжували всю Революцію Гідності, змусили всіх небайдужих до подальшої долі країни та й власного майбутнього мобілізуватися, об'єднатися та присвятити свій час саме нашому суспільству.

Досвід роботи молодіжної організації “Нова генерація” з ініціативними групами у сфері забезпечення впровадження принципу прозорості у всіх сферах суспільного життя українського народу заслуговує на особливу увагу. Посібник “Поради для початківців в громадській діяльності” являє собою збірку рекомендацій для організацій громадянського суспільства та ініціативних груп у сфері забезпечення прозорості управління будь-якої сфери буття суспільства [29].

Розкриємо кілька визначних моментів, які висвітлені у збірнику рекомендації щодо концепції прозорості суспільних інститутів: слово “врядування” чи “урядування” є типовим українським словом, яке з давніх-давен асоціювалося з прозорим процесом прийняття рішень при залученні всіх членів громади (віче, сходина села тощо). Це слово для багатьох українців означало демократичність, можливість урахування голосу кожного, позначало давні традиції місцевого самоврядування

в Україні. Оскільки абсолютного відповідника в російській мові цьому слову немає, то за радянських часів у Словнику української мови воно зазначалось як застаріле і рекомендувалося застосовувати синонім — управляти; у теорії політичної науки поняття управління означає процес реалізації влади у суспільстві, спосіб її здійснення заради задоволення потреб та вимог громадян. Однією з рис, що характеризує демократичність процесу управління в державі, є застосування принципів ефективного врядування (good governance), що полягають у відкритості та прозорості прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, підзвітності громадянам (адже саме вони є джерелом влади), у широкому залученні громадян до процесу прийняття рішень; врядування (governance) як зрозумілий та прозорий процес прийняття рішень дає змогу будь-якому органу у підзвітний спосіб використовувати ресурси і владу, спираючись на загальні цінності.

Своєю чергою, фахівцями Європейського центру фундації були запропоновані чотири принципи ефективної роботи будь-якої організації (суспільство у даному випадку так само розглядається як організована спільнота). Серед даних принципів визначено як другий за ієрархією принцип прозорості, під яким розуміється висвітлення інформації про надходження, цілі й результати організації.

Оскільки діяльність ЗМІ, громадянського суспільства та громадських організацій, політичних партій та ділового сектору неможливо

регулювати повністю і винятково законодавством (оскільки всебічне нормування може вважатися виявом недемократичності та перешкодою свободі зібрань, ведення підприємницької діяльності та самовираження), то більшої ефективності можна було би досягти механізмами секторального саморегулювання та внутрішні правила. Попри можливість зробити прозорими свої фінансові звіти, а також прийняти внутрішні етичні кодекси і гарантувати їх дотримання, громадські організації не виявляють достатньо зусиль у цьому напрямі. Із 2010 р. кількість ЗМІ, які підписали секторальні етичні кодекси, лишається незначним, а випадки внутрішніх етичних кодексів, особливо серед друкованих ЗМІ, які належать видавничим концернам, є рідкісними.

Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) затвердила стандарти прозорості в цілях запобігання зловживаннями з боку корпоративних суб'єктів. Дана сфера правовідносин, безперечно, має визначний вплив у забезпеченні прозорості правової системи України. Відповідно до рекомендацій ФАТФ держави зобов'язані забезпечувати наявність достовірної, точної й актуальної інформації про заходи перевірки корпоративних суб'єктів щодо походження їхніх фінансових ресурсів та забезпечувати систему контролю за банківськими операціями і застосування у разі необхідності санкцій [30].

Висновки. Таким чином, однією з причин неефективного функціонування принципу прозорості в діяльності органів державного управлін-

ня, незважаючи на їх проголошення у численних законодавчих та нормативно-правових актах, залишається їх декларативність. Значною мірою це є наслідком відсутності у чинному законодавстві норм адміністративної відповідальності посадових осіб органів державного управління за правопорушення цих норм. Ступінь наукового дослідження концепції прозорості є досить малим та зводиться лише до визначення змісту принципу прозорості державного управління без дослідження парадигмальної природи прозорості соціальних інституцій.

На нашу думку, концепцію прозорості діяльності публічних інститутів слід розуміти як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення вияву відкритості та прозорості в їх діяльності шляхом розробки елементів, що створювали б цілісність цих правил, взаємодіяли між собою та справляли вплив на взаємодію органів управління з його об'єктами, забезпечували належний зворотний зв'язок у процесі здійснення повноважень з реалізації управлінських функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Задорожній О.* Генеза міжнародної правосуб'єктності України: монографія / Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. — К. : К.І.С., 2014. — 687 с.
2. *De Nes M.* (2015), "The ESM and the Principle of Transparency", *Perspectives on Federalism*, vol. 7, p. 128–141.
3. *Lodge J.* (1994), "Transparency and Democratic Legitimacy", *Journal of Common Market Studies*, XXXII (3), — P. 343–368.
4. *Craig P.* (2012), *EU Administrative Law*, Oxford University Press, Oxford, UK.
5. *Santini A.* (2004), *Il principio di trasparenza nell'ordinamento dell'Unione europea*, Giuffrè, Milano, IT.
6. *Головатий С.* Верховенство права. Кн. 2-га. Від доктрини до принципу / С. Головатий. — К.: Фенікс, 2006. — 759 с.
7. *Чуклинов А. Е.* "Прозрачная" государственная политика: некоторые проблемы теории и практики / А. Е. Чуклинов // *Вестн. Рос. ун-та дружбы народов.* — 2006. — № 8. — С. 44–50.
8. *Березовська І. А.* Концепція прозорості в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом / І. А. Березовська // *Право України : Юрид. журн.* — 2015. — № 8. — С. 53–64.
9. *Ібрагімова І. М.* Прозорість влади. Основи забезпечення інформаційної взаємодії державних органів з громадськістю : презентац. схеми / І. М. Ібрагімова. — К. : ПРООН, 2002. — 30 с.
10. *Мельниченко В. І.* Прозорість і відкритість державного управління як чинники його стабілізації / В. І. Мельниченко // *Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України.* — 2003. — № 4. — С. 48–55.
11. *Мельниченко В. І.* Прозорість і відкритість публічного управління як об'єкт законодавчого регулювання / В. І. Мельниченко // *Державне управління: теорія і практика.* — 2007. — № 1. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2007-1/txts/07mviozr.htm>
12. *Гудима Н.* Принципи відкритості і прозорості та їх реалізація у держав-

- ному управлінні України / Н. Гудима // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — 2005. — № 3. — С. 77–83.
13. Балкин Дж. Как мас-медиа могут симулировать политическую прозрачность [Электронный ресурс] / Дж. Балкин. — Режим доступа: http://dialogs.org.ua/crossroad_full.php?m_id=9837
 14. Грицяк І. Основні принципи права Європейського Союзу та їх застосування в державному управлінні / І. Грицяк // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — 2004. — № 3. — С. 43–50.
 15. Рижко В. А. Концепція як форма наукового знання. — К., 1995. — 212 с.
 16. Абеляр П. Логика “для начинающих” / П. Абеляр. Теол. трактати / Пер. с фр. — М., 1995.
 17. Compact Oxford English Dictionary of Current English [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.askoxford.com/results>
 18. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/results.asp>
 19. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.: [б. в.]; Ірпінь: Перун, 2005. — 1728 с.
 20. Социология : энциклопедия / сост.: А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Велькин. — Минск : Кн. дом, 2003. — 1312 с.
 21. Галкин Д. Виртуальный дискурс в культуре постмодерна / Д. Галкин // Критика и семиотика : сб. науч. тр. — Томск : Изд-во Томск. гос. ун-та, 2000. — Вып. 1–2. — С. 26–34.
 22. Горинг Г. Право Европейского Союза / Г. Горинг, О. Витвицкая. — СПб. : Питер, 2005. — 256 с.
 23. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: навч. посіб. : пер. з англ. / В. Кернз. — К.: Знання, КОО, 2002. — 381 с.
 24. Право Європейського Союзу: навч. посіб. / за заг. ред. Р. А. Петрова. — 3-тє вид., змін. і допов. — К.: Істина, 2010. — 376 с.
 25. Задорожний О. Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: кол. монографія / упоряд. О. Задорожний. — К.: К.І.С., 2014. — 997 с.
 26. Foster N. (2000), EC Law, Oxford Univ. Press, Oxford, UK.; Horspool, M. (2006), European Union Law, Oxford Univ. Press, Oxford, UK; Tridimas, T. (1997), The General Principles of EC Law, Oxford Univ. Press, Oxford, UK; Usher, J. F. (1998), General Principles of EC Law, Longman, London, UK.
 27. Функціонування Єдиного веб-порталу використання публічних коштів (Є-Data): навч.-метод. посіб. / В. В. Таран, В. А. Тарнай, В. М. Мазярчук, А. Б. Розлуцька; за ред. В. Тарана. — К.: Центр політ. студій та аналітики, 2016. — 40 с.
 28. Рішення Міжнародного наукового конгресу “Інформаційне суспільство в Україні” (29 жовтня 2013 р., м. Київ) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://congress.ogp.gov.ua/content>
 29. Поради для початківців в громадській діяльності / упоряд.: О. Глебушкіна, Г. Качура. — Херсон: МО “Нова генерація”, 2015. — 144 с.
 30. Офіційний веб-портал ФАТФ: [http://www.fatf-gafi.org/publications/?hf=10&b=10&s=desc\(fatf_releasedate\)](http://www.fatf-gafi.org/publications/?hf=10&b=10&s=desc(fatf_releasedate))

REFERENCES

1. Zadorozhnyi O. (2014). Heneza mizhnarodnoi pravosubiektnosti Ukrainy [Genesis of International Legal Personality of Ukraine]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].

2. *De Nes M.* (2015). The ESM and the Principle of Transparency. *Perspectives on Federalism*, 7, 128–141 [in English].
3. *Lodge J.* (1994). Transparency and Democratic Legitimacy, *Journal of Common Market Studies*, XXXII(3), 343–368 [in English].
4. *Craig P.* (2012). *EU Administrative Law*. Oxford: Oxford University Press [in English].
5. *Santini A.* (2004). *Il principio di trasparenza nell'ordinamento dell'Unione europea*. Milano: Giuffrè [in Italian].
6. *Holovatyi S.* (2006). *Verkhovenstvo prava*. Knyha druha. *Vid doktryny do pryntsyphu* [The Rule of Law. Vols. 2. From doctrine to principle]. Kyiv: Feniks [in English].
7. *Chuklinov A. E.* (2006). “Prozrachnaya” gosudarstvennaya politika: nekotorye problemy teorii i praktiki [“Transparent” state policy: some problems of theory and practice]. *Vestn. Ros. un-ta druzhby narodov* – *Bulletin of Peoples’ Friendship University of Russia*, 8, 44–50 [in Russian].
8. *Berezovska I. A.* (2015). *Kontseptsiiia prozorosti v Uhodi pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom* [The Concept of Transparency in the Association Agreements between Ukraine and the European Union]. *Pravo Ukrainy : Yurydychnyi zhurnal* – *Law of Ukraine: Journal on Law*, 8, 53–64 [in Ukrainian].
9. *Ibrahimova I. M.* (2002). *Prozorist vlady. Osnovy zabezpechennia informatsiinoi vzaiemodii derzhavnykh orhaniv z hromadskistiu : prezentats. skhemy* [Transparency of power. Fundamentals of Information Interaction of Government Authorities with the Public: Scheme Presentation]. Kyiv: PROON [in Ukrainian].
10. *Melnychenko V. I.* (2003). *Prozorist i vidkrytist derzhavnoho upravlinnia yak chynnyky yoho stabilizatsii* [Transparency and openness of public administration as factors of its stabilization]. *Visn. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy* – *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 4, 48–55 [in Ukrainian].
11. *Melnychenko V. I.* (2007). *Prozorist i vidkrytist publichnoho upravlinnia yak obiekt zakonodavchoho rehulivannia* [Transparency and openness of public administration as an object of legislative regulation]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka* – *Public Administration: Theory and Practice*, 1. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2007-1/txts/07mviozr.htm> [in Ukrainian].
12. *Hudyma N.* (2005). *Pryntsyphy vidkrytosti i prozorosti ta yikh realizatsiia u derzhavnomu upravlinni Ukrainy* [Principles of Openness and Transparency and Their Implementation in the Public Administration of Ukraine]. *Visn. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy* – *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 3, 77–83 [in Ukrainian].
13. *Balkin J. M.* (1999). *How Mass Media Simulate Political Transparency*. [digitalcommons.law.yale.edu](https://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/259/). Retrieved from https://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/259/ [in English].
14. *Hrytsiak I.* (2004). *Osnovni pryntsyphy prava Yevropeiskoho Soiuzu ta yikh zastosuvannia v derzhavnomu upravlinni* [Basic principles of the law of the European Union and their application in public administration]. *Visn. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy* – *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 3, 43–50 [in Ukrainian].
15. *Ryzhko V. A.* (1995). *Kontseptsiiia yak forma naukovoho znannia* [Concept as

- a Form of Scientific Knowledge]. Kyiv [in Ukrainian].
16. *Abaelardus P.* (1995). *Logika "dlya nachinayushchikh"* [Logica Ingredientibus]. Moscow [in Russian].
 17. Compact Oxford English Dictionary of Current English. www.askoxford.com. Retrieved from <http://www.askoxford.com/results> [in English].
 18. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. dictionary.cambridge.org. Retrieved from <http://dictionary.cambridge.org/results.asp> [in English].
 19. *Busel V. T.* (Eds.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin : Perun [in Ukrainian].
 20. *Gritsanov A. A., Abushenko V. L., Velkin G. M.* (2003). *Sotsiologiya: entsiklopediya* [Sociology: Encyclopedia]. Minsk: Kn. Dom [in Russian].
 21. *Galkin D.* (2000). *Virtualnyy diskurs v kulture postmoderna* [Virtual discourse in the culture of postmodern]. *Kritika i semiotika – Criticism and semiotics*, 1–2, 26–34 [in Russian].
 22. *Goring G., Vitvitskaya O.* (2005). *Pravo Evropeyskogo Soyuza* [European Union Law]. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
 23. *Cairns B.* (2002). *Vstup do prava Yevropeiskoho Soiuzu* [Introduction to the Law of the European Union]. Kyiv: Znannia, KOO [in Ukrainian].
 24. *Petrov R. A.* (Eds.). (2010). *Pravo Yevropeiskoho Soiuzu* [European Union law]. (3rd ed., rev.). Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
 25. *Zadorozhnyi O.* (2014). *Ukrainska revoliutsiia hidnosti, ahresiia RF i mizhnarodne pravo* [Ukrainian Revolution of Dignity, Russian Aggression and International Law]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
 26. *Foster N.* (2000). *EC Law*. Oxford: Oxford Univ. Press [in English].
 27. *Taran V. V., Tarnai V. A., Maziar-chuk V. M., Rozhutska A. B.* (2016). *Funktsionuvannia Yedynoho vebportalu vykorystannia publichnykh koshtiv (Ye-Data)* [Functioning of the Single Web-Portal on the Use of Public Funds (E-Data)]. Kyiv: Tsentrl politychnykh studii ta analytyky [in Ukrainian].
 28. *Rishennia Mizhnarodnoho naukovoho konhresu "Informatsiine suspilstvo v Ukraini"* (29 zhovtnia 2013 roku, m. Kyiv) [Decision of the International Scientific Congress "Information Society in Ukraine" (October 29, 2013, Kyiv)]. congress.ogp.gov.ua. Retrieved from <http://congress.ogp.gov.ua/content> [in Ukrainian].
 29. *Hliebushkina O., Kachura H.* (Eds.). (2015). *Porady dlia pochatkivtsiv v hromadskii diialnosti* [Tips for Beginners in Public Activities]. Kherson: MO "Nova heneratsiia" [in Ukrainian].
 30. Site of FATF. www.fatf-gafi.org. Retrieved from <http://www.fatf-gafi.org/> [in English].